

دوماهنامه علمی دانشجویی
شماره نخست/زمستان ۱۴۰۳

دکتر سیروس شفق

DR. CYRUS SHAFaqi

استاد بازنشسته جغرافیای دانشگاه اصفهان و بنیان‌گذار گروه جغرافیای این دانشگاه

نشریه شفق جغرافیا

انجمن علمی دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه ریزی
دانشگاه اصفهان

زمستان ۱۴۰۳

شناسنامه

Shafaq Geografia magazine

مدیر مسئول

• سحر سادات حسینی

سر دبیر

• مهدیه طاهری

استاد راهنما

• دکتر امیر رضا خاوریان گرمسیر

هیئت تحریریه

• نیلوفر نیرومند

• علی پناهی

• ریحانه داسبار فرادنبه

خبرنگاری

• فاطمه محمدی جعفرآبادی

• مهدیس ایزدیان

ناظر نشریه

• شبنم فروتن

گرافیک و صفحه آرایی

• آیلین حاتمی

• زهرا جعفری

سخن سردبیر ۱

بخش یک

زندگینامه دکتر شفقی ۲

فعالیت های علمی ۴

بخش دوم

نکوداشت ها ۵

تألیفات ۶

بخش سوم

مصاحبه با دکتر هدایت اله نوری ۷

مصاحبه با دکتر محمد حسین رامشت ... ۹

به نام ایزد بخشاینده.
دروود به تمامی دوستان و همراهان عزیز!

سپاس یزدان توانا را که به ما توفیق داد تا من و همکارانم اکنون بتوانیم با افتخار میزبان نگاه پر مهر شما باشیم. رسالت نشریه شفق بر این بود تا به معرفی یکی از چهره‌های برجسته و تاثیرگذار در علم جغرافیا، دکتر سیروس شفقی، بپردازیم.

دکتر شفقی بنیان‌گذار گروه جغرافیایی دانشگاه اصفهان و اصفهان‌شناس، با اشتیاق و تعهد به ثبت آثار متعدد و ارزشمندی در حیطه دانش جغرافیا پرداختند و نیز خدمات عمده‌ای را عرضه داشتند. تلاش‌های بی‌شعبه ایشان باعث شد تا نشریه‌ی شفق به یاد و نام مبارک ایشان مزین شود. ما همچنان در تلاشیم تا در نشریه شفق علاوه بر آشنایی شما با دکتر شفقی به بررسی بعد آینده و نیز تحولات رشته‌ی جغرافیا در آینده نیز بپردازیم و دیدگاه‌های نوین علوم جغرافیایی را به تصویر بکشیم.

لازم به ذکر است ایده این نشریه به همت دانشجویان جغرافیا در انجمن علمی دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه‌ریزی و همچنین دبیر انجمن بوده.

من و تیم تحریریه امیدواریم این نشریه بتواند نگاهی عمیق‌تر به دستاوردها و دیدگاه‌های ایشان ارائه دهد و نیز شماعیزان را با افق‌های روشن‌تری از علوم جغرافیایی آشنا کند.

با آرزوی توفیق و سعادت‌مندی،
ارادتمند شما مهدیه طاهری.

راه‌های ارتباطی:

@geographyisf

کانال ایتا

@geography.isf

پیج اینستاگرام

@Geographyforumisf

کانال تلگرام

زندگینامه و تحصیلات

سیروس شفقی (زاده ۱ تیر ۱۳۱۲ و درگذشته ۶ آبان ۱۴۰۱) استاد بازنشسته جغرافیای دانشگاه اصفهان و بنیان‌گذار گروه جغرافیای این دانشگاه، اصفهان‌شناس، عضو و از مؤسسان انجمن جغرافیدانان ایران، رئیس انجمن دوستداران اصفهان و عضو هیئت علمی پژوهشگاه شاخص پژوه بود. اغلب استادان جغرافیای دانشگاه اصفهان از شاگردان او به شمار می‌روند.

پس از اخذ درجه دکتری در سال ۱۳۴۴، برای تدریس دروس نقشه‌کشی و کوچ‌نشینی به دانشگاه کلن دعوت شد و به عنوان استادیار علمی و رسمی به مدت ۲۰ ماه مشغول به کار گردید. دکتر شفقی از آذرماه ۱۳۴۵ به دانشگاه اصفهان منتقل شد و به استخدام این دانشگاه درآمد و گروه جغرافیای دانشگاه اصفهان را بنیان نهاد.

دکتر سیروس شفق در یکم تیر سال ۱۳۱۲ در ارومیه متولد شد. وی پس از تحصیلات مقدماتی، دوران دبیرستان را در تبریز گذراند و در سال ۱۳۳۷ از دانشگاه تبریز موفق به اخذ لیسانس در رشته تاریخ، جغرافیا و علوم تربیتی با رتبه اول شد. در سال ۱۳۳۸ به منظور ادامه تحصیل و اخذ درجه دکتری عازم آلمان شد و تحصیلات عالی را در دانشگاه کلن با استفاده از بورس تحصیلی آن دانشگاه در رشته جغرافیا و با تخصص جغرافیای شهری به پایان رساند.

پس از طی مراحل استادیاری و دانشیاری، وی در سال ۱۳۵۶ به مقام استادی نائل آمد. علاوه بر تأسیس و مدیریت گروه جغرافیا و علوم اجتماعی دانشگاه اصفهان، ریاست دانشکده اقتصاد و علوم اداری و دوره‌های شبانه را نیز بر عهده داشت و چندین دوره عضویت هیئت ممیزه دانشگاه را تجربه کرد. نخستین نقشه جغرافیایی شهر اصفهان به کمک عکس هوایی توسط ایشان تهیه و ترسیم گردید. شفق در مهرماه سال ۱۳۸۱ به افتخار بازنشستگی نائل آمد.

دکتر شفقی:

در مدت 44 سال خدمات دانشگاهی‌ام به این نتیجه رسیده‌ام که دانشجویان اصفهانی بسیار فعال و با پشتکار زیاد مشغول به تحصیل‌اند و هرگز دانشجویی مهم‌ل و کم‌کار از این منطقه نداشته‌ام. و این ویژگی مهم نه فقط خاص دانشجوی اصفهانی بلکه مربوط به همه مردم اصفهان است.

فعالیت‌های علمی و خدماتی

از فعالیت‌های علمی و خدماتی وی می‌توان به تأسیس کتابخانه گروه جغرافیای دانشگاه اصفهان بدون دریافت کمک‌های مالی از دانشگاه، راه‌اندازی و تأسیس ایستگاه هواشناسی در این دانشگاه، نمایندگی گروه جغرافیای دانشگاه اصفهان در کمیته برنامه‌ریزی دروس شورای عالی انقلاب فرهنگی، عضویت در شورای شهرسازی و نام‌گذاری اماکن و معابر عمومی شهرداری اصفهان، عضویت در کمیته جغرافیایی مرکز گفت‌وگوهای تمدن‌ها، و همچنین عضویت و مؤسسی در انجمن جغرافیادانان ایران و دبیری بخش جغرافیای شهری و برنامه‌ریزی شهری فصلنامه تحقیقات جغرافیایی و محقق علمی مرکز دانشنامه جهان اسلام اشاره کرد.

وی دبیر ششمین کنگره جغرافیادانان ایران بود که در دانشگاه اصفهان برگزار گردید. علاوه بر عضویت در انجمن جغرافیادانان ایران و آلمان، ایشان همچنین عضو انجمن جغرافیادانان جهان (I.G.U.) نیز بودند.

مطالعه و تحقیق در زمینه جغرافیای اصفهان، تأثیر جغرافیایی وقف در این شهر، و مطالعات طرح تغییر محور مجتمع فولاد مبارکه از مهم‌ترین زمینه‌های علمی و تحقیقاتی وی به شمار می‌روند. همچنین، بخشی از تلاش‌های او در سه دهه اخیر بر تعریفی از شهر اسلامی متمرکز شده بود؛ موضوعی که خود پیشنهاد ایجاد یک ردیف درسی دانشگاهی برای آن را به شورای انقلاب ارائه کرده بود. تدریس درس شهرهای اسلامی و نبود منبع فارسی مناسب، شفقی را به تألیف کتابی در این زمینه سوق داد.

نکوداشت‌ها

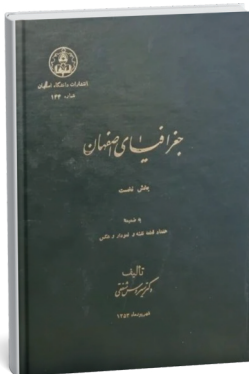
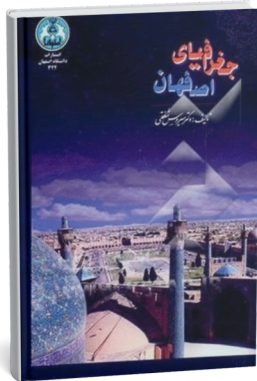
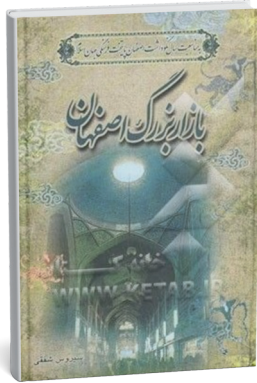
در ۱۷ اسفند ۱۳۹۴، آیین نکوداشتی به‌منظور بزرگداشت ایشان از سوی گروه جغرافیای خانه اندیشمندان علوم انسانی برگزار شد. وی در ۲۷ تیر ۱۳۹۷، میهمان برنامه زنده‌رود سیمای اصفهان بود. دانشگاه پیام نور واحد شاهین‌شهر، کتابخانه‌اش را به نام وی نام‌گذاری کرد. مرکز اصفهان‌شناسی و خانه ملل وابسته به سازمان فرهنگی، اجتماعی و ورزشی شهرداری اصفهان، در تاریخ ۲۲ دی‌ماه ۱۳۹۸، در نشستی با عنوان «اصفهان از فراز نقشه‌ها» از ایشان تجلیل به عمل آورد. روزنامه اصفهان زیبا در شماره ۹ تیر ۱۴۰۰، صفحاتی را به ایشان اختصاص داد. پس از درگذشت وی، حلقه ادبی دانشوران اصفهان جلسه هفتگی چهارشنبه ۱۸ آبان را به یاد ایشان برگزار کرد و اشعاری در رثای او خوانده شد.

تألیفات

1. جغرافیای اصفهان، به ضمیمه یکصد و پنجاه قطعه نقشه، نمودار و عکس، انتشارات دانشگاه اصفهان
2. بازار بزرگ اصفهان، نشر سازمان فرهنگی تفریحی شهرداری و مرکز اصفهان‌شناسی و خانه ملل
3. درآمدی بر شناخت شهر اسلامی-ایرانی: نمونه‌هایی از شهرهای جهان اسلام، ایران و اصفهان
4. بررسی مناطق خشک و کویرهای ایران، انتشارات دانشگاه اصفهان

از نکات برجسته تحقیقات ایشان، به‌ویژه در مقالات، این است که مقالات منتشرشده ایشان بیشتر در موضوعات برنامه‌ریزی، بافت فرسوده، سامان‌دهی و مهاجرت تهیه شده‌اند. همچنین استاد رامشت در مصاحبه‌ای با ایمن‌ا دربارہ یکی از نکات برجسته آثار ایشان این گونه اعلام میکنند: «مرحوم شفقی از آگاهان و کارشناسان برجسته در حوزه شهرشناسی بود که به‌ویژه در مورد اصفهان کتابی ارزنده و جامع به رشته نگارش درآورد؛ کتابی که به عنوان کامل‌ترین مرجع درباره جغرافیای اصفهان شناخته می‌شود. علی‌رغم اینکه ایشان اصالتاً آذربایجانی بودند، اما علاقه و توجه ویژه‌شان به اصفهان مشهود است و تمامی آثار ایشان در همین شهر متمرکز گردیده است.»

مصاحبه با دکتر هدایت اله نوری

استاد تمام رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی
دانشگاه اصفهان

ارتباطات علمی:

دکتر نوری ادامه می‌دهد: «علاقه اولیه‌ام به کشاورزی سبب شد که از همان ابتدا با ایشان در ارتباط باشم. گرچه اکثراً ارتباط ما از طریق تدریس صورت می‌گرفت، اما حس خوبی از ایشان همواره به من منتقل می‌شد.»

مدت فعالیت:

دکتر نوری با 45 سال سابقه در رشته جغرافیا، از قبل از انقلاب اسلامی مشغول به فعالیت هستند. ایشان به دلیل انقلاب فرهنگی، چند سالی از تحصیل محروم شدند تا تکلیف دانشجویان مشخص شود. کارشناسی را در دانشگاه تبریز گذرانده و پس از انقلاب فرهنگی به دانشگاه اصفهان منتقل شده‌اند. کارشناسی ارشد را در دانشگاه تهران و دکترا را در دانشگاه وین کسب کردند و در مجموع تجربه چهار دانشگاه را دارند.

سبک تدریس و ویژگی‌های شخصیتی:

«دکتر شفقی همیشه با زبان شیوا و دلسوزانه سخن می‌گفتند و تلاش می‌کردند تا دانشجویان بهترین عملکرد را داشته باشند. این نگرش مثبت، انگیزه‌ای برای تلاش بیشتر در دانشجویان فراهم می‌کرد.»

آشنایی با دکتر شفقی:

دکتر نوری درباره آشنایی خود با دکتر شفقی می‌گوید: «من از نیمه کارشناسی به دانشگاه اصفهان آمدم و با ایشان در کلاس درس جغرافیای اقتصاد ایران آشنا شدم. دکتر شفقی بنیان‌گذار رشته جغرافیا در دانشگاه اصفهان بودند و من از زمان تحصیل در تبریز نیز ایشان را می‌شناختم.»

تأثیر شخصیت علمی:

دکتر نوری به تأثیر شخصیت علمی دکتر شفقی بر خود اشاره می‌کند: «من از نوع تفکر و دیدگاه خوب ایشان نسبت به اصفهان و آثار تاریخی آن بسیار متأثر شدم. ایشان همیشه به دانشجویان اهمیت می‌دادند.»

مصاحبه با دکتر هدایت اله نوری

ویژگی‌های ماندگار:

دکتر نوری ویژگی خاص دکتر شفقی را این‌گونه بیان می‌کند: «شخصیت جذاب و انضباط برجسته دکتر شفقی باعث می‌شد تا هر کس در کنار ایشان، در پی ارتقای رفتار و عملکرد خویش باشد.»

خاطرات خاص:

وی خاطره‌ای از دکتر شفقی را به یاد می‌آورد: «یک بار که کت و شلوار جدید خریده بودم، ایشان به من گفتند که این کت و شلوار برای شما مناسب نیست و من هم دیگر آن را نپوشیدم.»

پیام به نسل‌های آینده:

دکتر نوری برای دانشجویان جغرافیا توصیه می‌کند: «باید با انضباط و توجه به تمامی ابعاد رشته جغرافیا، به توسعه پایدار و احترام به محیط زیست بپردازید. این ویژگی‌ها باید در زندگی شخصی شما نیز وجود داشته باشد.»

این مصاحبه، تأثیر عمیق دکتر شفقی بر نسل‌های بعدی جغرافیاشناسان را به خوبی نمایان می‌کند و اهمیت انضباط، توجه به جزئیات و احترام به محیط زیست را در زندگی فردی و

حرفه‌ای یادآور می‌شود. دکتر نوری با بازگو کردن تجربیات شخصی، نشان دادند که چگونه آموزه‌های یک استاد می‌تواند مسیر و شخصیت دانشجویان را به‌طور مؤثری شکل دهد.

شفق جغرافیا

مصاحبه با دکتر رامشت

لطفا خودتان را معرفی کنید و سمتتان را در دانشکده بفرمایید.

محمد حسین رامشت، استاد جغرافیا در دانشگاه اصفهان

چند سال است که در زمینه جغرافیا فعالیت می‌کنید؟

از سال ۱۳۶۵ (۴۲)

چطور با دکتر شفقی آشنا شدید؟

در دوره لیسانس دانشجوی ایشان بوده‌ام.

درسی بود که ایشان تدریس کنند که شما را تحت تأثیر قرار داده باشد؟

جغرافیای کشاورزی ایران. در سال ۱۳۵۳ که من وارد دانشگاه شدم، ایشان مدیر گروه جغرافیا بودند.

استاد شفقی روش خاصی برای تدریس داشتند؟

ایشان شخصیت خاصی داشتند. در صحبت بسیار استوار بودند. سخنان ایشان همواره جذاب بود و کلاسشان به گونه‌ای بود که دانشجویان احساس خستگی نمی‌کردند و از مطالب لذت می‌بردند. ما هیچ وقت بر سر کلاسشان احساس خستگی نمی‌کردیم. مطالب مورد ارائه بسیار جذاب و مفید بود و تحلیل‌های بسیار جدیدی ارائه می‌کردند. ایشان دارای شخصیتی چند وجهی بودند که تمام وجودشان برای دانشجویان جذاب بود.

ایشان در زمینه تدریس جغرافیا از ابزار خاصی استفاده می‌کردند؟

ایشان در سالن نقشه‌کشی آلمان، به تعداد زیادی نقشه تهیه کرده بوده و به دانشگاه آورده بودند، در موضوعات مختلف. با استفاده از این نقشه‌ها، درس را ارائه داده و به تدریس می‌پرداختند. در آن زمان پاورپوینت و این جور چیزها نبود و به همین خاطر از مجموعه کلانی از نقشه‌های تمام دنیا به عنوان ابزار تدریس خود استفاده می‌کردند.

مصاحبه با دکتر رامشت

محمد حسین رامشت، استاد جغرافیا در دانشگاه اصفهان

ایشان برای پروژه‌های علمی خود از دانشجویان استفاده می‌کردند؟

ایشان پروژه‌های علمی نیز داشتند. ایشان از اولین کسانی بودند که در سمیرم اصفهان به کشت سیب مبادرت کردند. علاوه بر این چون از نظر هنری به اصفهان علاقه‌مند بودند، مدت زیادی دار قالی مدیریت می‌کردند. به این ترتیب که در روستاهای اصفهان سرمایه گذاری کرده و روستاییان به بافت قالی می‌پرداختند. به نوعی قالی شناس بودند. در اواخر کارشان هم چون علاقه به کشاورزی داشتند، کارگاهی را تاسیس کردند که به تولید قارچ خوراکی می‌پرداخت و از آن قارچ‌ها برای همه دوستان، از جمله من می‌آوردند.

شما هم با ایشان در این پروژه‌ها همکاری داشتید؟

خیر من همکاری نداشتم اما ایشان در کل خارج از دانشگاه، در ارتباط با رشته‌ی خود فعالیت‌های اقتصادی می‌کردند.

ایشان چگونه توانستند به شما در مسیر علمی‌تان کمک کنند؟

ایشان دانشجویانی را که ارزیابی می‌کردند و فکر می‌کردند می‌توانند حضور موثری داشته باشند، پشتیبانی می‌کردند. وقتی هم که من در سال ۶۵ وارد کادر دانشگاه شدم، بسیار با من همراهی کردند.

شما چه پیامی برای نسل‌های بعدی که در این زمینه فعالیت می‌کنند دارید؟

فکر نمی‌کنم جایی برای پیام دادن باشد. هرکسی اگر راه خودش را درک کند و در راه آن قدرت فهم خود را بالا ببرد، می‌تواند به نحو احسن آن را پیش ببرد.

چه ویژگی‌های از شخصیت ایشان، در ذهن شما مانده که تا همین امروز هم با شما همراه است؟

ایشان شخصیتی استثنایی محسوب می‌شدند. ایشان در سخن گفتن بسیار متبحر بودند. بسیار حرف نمی‌زدند اما همان حرفی که می‌زدند بسیار جذاب بود.

اما نکته‌ی بسیار مهم، این است که ایشان با اینکه اهل آذربایجان بودند و تعلق خاطر بسیاری به آنجا داشتند، در اصفهان کارهای بسیار ارزنده‌ای انجام دادند. این صحبت من نیست؛ بلکه سخن افراد اهل کتاب است. آقای تیموری که یکی از کسانی بودند که اهل مطالعه و کتاب‌شناس و مرجع شناس بودند، معتقد بودند کتاب اصفهان دکتر شفقی از تمام کتاب‌هایی که درباره اصفهان نوشته شده کامل‌تر و برتر است.

ایشان اصفهان را برای زیستن انتخاب کردند و همواره می‌گفتند: "من به اصفهان مدیونم."

آن موقع اصفهان مرجعی بود که تقریباً تمام اعمال زندگی ایشان را شکل داده بود. ایشان معتقد بودند با نوشتن این کتاب به نوعی دین خود را به اصفهان ادا کردند.

از آنجایی که شما نسبت به اساتید دیگری که با آنان مصاحبه کردیم، ارتباط نزدیک‌تری با استاد شفقی حجمی داشتید و اطلاعات بیشتری دارید، نظر دکتر شفقی درباره اهمیت نقش جغرافیا در فهم بهتر مسائل اجتماعی و فرهنگی چه بود؟

من به یاد داریم که در اوایل دوره لیسانس ایشان از پروژه صحبت می‌کردند. دیدگاه خاصی به دانشجو می‌دادند که اگر ما می‌خواهیم ایران را متحول کنیم، باید در جغرافیا پروژه‌های متعددی ارائه دهیم. به نحوی هسته‌های اولیه فکر برنامه‌ریزی در این حوزه را راه انداختند. حرف‌های ایشان منجر به این می‌شد که دانشجویان فکر کنند جغرافیا می‌تواند نقش بسیار مهمی در سطح ملی داشته باشد.

